ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора,
Колодія Анатолія Миколайовича на дисертаційне дослідження та
автореферат Шамрая Богдана Миколайовича «Гарантії прав та свобод
військовослужбовців в Україні (конституційно-правовий аспект)» поданого на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю:
12.00.02 – конституційне право; муніципальне право

Актуальність теми є очевидною, оскільки не викликає сумніву гостра потреба у дослідженні винесеної на захист наукової проблеми, адже останні події в Україні, пов'язані з окупацією Криму, Сходу України, євроінтеграцією, прагненням вступити до НАТО, здійсненням децентралізації, судово-правової, муніципальної, військової реформ вимагають вирішення багатьох проблем, у тому числі і тих, що стосуються удосконалення правового статусу військовослужбовців, зокрема, гарантій їх прав та свобод. Саме тому особливо очевидною стає важливість ретельного аналізу здобутків, досягнутих конституційно-правовою теорією та державно-правовою практикою зарубіжних країн, які пройшли шлях реформування власних збройних формувань та мають вагомий і позитивний досвід щодо реального гарантування прав та свобод військовослужбовців.

Крім того, актуальність теми посилюється у зв'язку з відсутністю комплексних вітчизняних досліджень із згаданої проблеми в конституційному праві та інших юридичних науках, а також зумовлюється необхідністю подальшого розвитку теорії гарантій прав та свобод такої категорії громадян як військовослужбовці.

Разом з тим, треба визнати, що стан наукової розробки зазначеної проблеми, ряд теоретичних і практичних питань, пов'язаних із гарантіями прав та свобод військовослужбовців ще не знайшли достатнього висвітлення у вітчизняній конституційно-правовій науці. Проте частина цих питань має безперечно, концептуальне значення і вимагає глибокого і невідкладного

ВРСДЗ НАВС
Вх. № 2720
"15" 06 2018 р.
кількість аркушів:
осн. док. 4 додаток —

осмислення. Отже, виходячи з цього, слід всіляко вітати обрання Шамраєм Б.М теми запропонованого дисертаційного дослідження та її глибоку розробку.

До заслуг дисертанта належить також те, що ним опрацьована і критично осмислена досить значна кількість загальнонаукових і спеціальних вітчизняних і зарубіжних джерел, національних і закордонних нормативних та інших правових актів (290 найменувань).

Шамрай Б.М. обґрунтовано, чітко і конкретно визначає мету і завдання дослідження, пов'язуючи отримані дані з їх наступним практичним застосуванням на сучасному етапі конституційної реформи в Україні, а саме – аналізі чинного законодавства України та досвіду провідних країн світу, а також підготовці висновків, рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства стосовно гарантій прав та свобод військовослужбовців в Україні (с. 17).

Слід також позитивно оцінити і те, що при проведенні наукового дослідження використано оптимальну сукупність методологічних підходів, принципів та методів, які забезпечують об'єктивний та усебічний аналіз гарантій прав та свобод військовослужбовців. В основу методології дослідження покладено загальнонаукові методи діалектики, історичний, системний, аналізу та синтезу, дедукції та індукції, а також спеціальні методи (формально-юридичний, порівняльно-правовий та історико-правовий) (с. 18-19).

Особливе значення має наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, що містяться у дисертації. Вона полягає в тому, що дисертація є одним із перших в Україні комплексних досліджень, яке присвячене конституційно-правовим і практичним проблемам гарантій прав та свобод такої категорії осіб, як військовослужбовці. При цьому важливо підкреслити, що проблеми, які досліджуються Шамраєм Б.М., висвітлюються ним з позиції поєднання наукової традиції та творчого новаторства. А отже, представлена до захисту дисертація є досить вдалою спробою у вітчизняній науці здійснити комплексне дослідження гарантій прав та свобод військовослужбовців,

висвітлити його новітні проблеми, що, без сумніву, слід вважати внеском у розвиток вітчизняної науки – конституційного права.

Положення, які представляють наукову новизну дисертації, сформовані чітко, є обґрунтованими, мають науково-практичну значущість (с. 20 - 21). На особливу увагу заслуговують, зокрема, такі положення:

1) пропозиція про доцільність закріплення на рівні Конституції України гарантій соціального забезпечення громадянам України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях (с. 42 – 43);

2) обґрунтування положення, що в конституціях зарубіжних країн містяться норми, які закріплюють гарантії прав та свобод військовослужбовців та свідчать про те, що військовослужбовці користуються всіма основними правами та свободами як повноправні громадяни, з урахуванням обмежень, пов'язаних з особливостями проходження військової служби (с. 44 – 45);

3) авторська дефініція згідно якої «гарантії прав та свобод військовослужбовців – це закріплені в Конституції, законах України та інших нормативно-правових актах загальносоціальні та правові, об'єктивні та суб'єктивні умови, засоби та способи, які забезпечують утвердження, усунення можливих перешкод, реалізацію, охорону, захист, відновлення прав та свобод особам, які проходять військову службу» (с. 77);

4) аргументація необхідності надання можливості особам, які проходять військову службу у вільний від виконання військових обов'язків час, займатись додатковою оплачуваною діяльністю, яку вони вільно обирають, та за рахунок власної праці поліпшувати своє матеріальне становище і членів їх сімей (с. 92 – 95, 137-138);

5) обґрунтування доцільності парламентського контролю за додержанням конституційних прав та свобод військовослужбовців і членів їх сімей, що здійснюватиметься через Уповноваженого Верховної Ради України з прав військовослужбовців (с. 120-121, 148-150);

6) висновки, стосовно необхідності розроблення та прийняття Закону України «Про правовий статус військовослужбовців в Україні», який закріпить розуміння військовослужбовця; його правосуб'єктність; принципи; відношення до громадянства; права, свободи та обов'язки; загальносоціальні та правові (юридичні) гарантії; пільги, компенсації та обмеження; механізми реалізації гарантій прав та свобод; відповідальність військовослужбовців (с. 139-140);

7) пропозиції щодо необхідності створення в Україні військових профспілок, які сприятимуть захисту конституційних прав та свобод військовослужбовців, а також вирішенню конфліктних ситуацій між ними й командуванням (с. 150 - 153);

8) пропозиція про доцільність закріплення на рівні Конституції України питання пріоритетності застосування правил міжнародного договору, який набрав чинності в установленому порядку, порівняно із законами України (с. 158 – 159).

Як відомо, цінність наукового дослідження визначається його проекцією на практику, можливістю практичного застосування. Щодо цього дисертація Шамрая Б.М. також заслуговує на високу оцінку, оскільки дисертант формулює ряд правових рекомендацій як складових конституційної реформи (внесення змін до ст. ст. 9, 17 Конституції України), що на сучасному етапі державотворчого процесу є надзвичайно важливим. Зокрема, практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що вони уже використані свідченням чого є 4 акти впровадження. Вони також можуть бути використані: 1) як підґрунтя для подальших наукових досліджень у сфері гарантій прав та свобод військовослужбовців; 2) для вдосконалення чинного законодавства, що регламентує гарантії прав та свобод військовослужбовців і порядок їх реалізації; 3) у процесі опрацювання документів та прийняття рішень органами військового управління; 4) при підготовці навчально-методичних матеріалів для викладання навчальних дисциплін (с. 21 – 22), тощо.

Продуманою і логічно витриманою є структура роботи, яка складається з анотації державною та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять

вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Виклад матеріалу підпорядкованій темі, щоправда, інколи автор намагається охопити якомога більше аспектів і виходить за межі того, що передбачено у заголовку. Однак це, одночасно, свідчить про те що, у розпорядженні дисертанта, в його «резерві», значно більше матеріалу, ніж цього вимагає конкретне питання.

Загалом дисертаційне дослідження по обраній темі Шамрай Б.М. здійснив на передовій методологічній основі, достатніх даних конституційного права, на базі глибокого аналізу законодавства і аргументованої полеміки. В роботі вносяться, такі, що заслуговують на увагу, пропозиції по удосконаленню законодавства, яке закріплює гарантії прав та свобод військовослужбовців. Дисертація написана зрозумілою мовою і, безсумнівно, викличе інтерес як вчених, так і практичних працівників.

Зауваження, які можуть бути мною виказані, мають здебільшого дискусійний характер і не впливають на загальну високу оцінку дисертаційного дослідження Шамрая Б.М. До них слід віднести:

1. Вимагає більш посиленої аргументації думка автора щодо необхідності створення військових судів, «… компетенція яких буде поширюватись на розгляд справ у кримінальних провадженнях про військові злочини, вчинені військовослужбовцями, що сприятиме практичній реалізації гарантій прав та свобод військовослужбовців та підтриманню правопорядку у військах» (с. 143-144). Оскільки відповідно до частини 6 ст. 125 Конституції України, з урахуванням змін внесених Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. № 1401-VIII створення надзвичайних та особливих судів не допускається. Щоправда зміст цих понять «надзвичайні суди», «особливі суди» у чинних нормативно-правових актах не розкривається, але застосовуючи історичний та історико-правовий метод можна стверджувати, що до особливих судів належать військові суди.

2. Треба погодитися і підтримати думку Шамрая Б.М., згідно якої пріоритетність застосування правил міжнародного договору порівняно із

законами України, має бути закріплено на рівні Конституції України. Зокрема, внесенням змін до ст. 9 Конституції України, доповнивши її частиною третьою, яку викласти в такій редакції: «Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору» (с. 159).

Разом з тим, треба врахувати, що, по-перше, це буде суперечити частині 2 ст. 9 Конституції України, яка передбачає, що «Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України». І, по-друге, частина 2 ст. 19. Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. № 1906-IV уже передбачає, що «Якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору». Тобто, виникають сумніви у доцільності внесення такої зміни у ст. 9 Конституції України. Втім, було б цікавим почути роздуми дисертанта стосовно зазначеної проблеми враховуючи те, що на конституційному рівні такої норми дійсно не існує.

3. Розглядаючи, у підрозділі 3.2., міжнародно-правові гарантії прав та свобод військовослужбовців Шамрай Б.М. дещо захоплюється дослідженням тих гарантій, які закріплені у загальноцивілізаційних міжнародних нормативно-правових актах, а саме: Статуті Організації Об'єднаних Націй, Міжнародному білі про права людини, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (с. 159 – 165). Визнаючи величезну роль цих та інших міжнародних нормативно-правових актів у гарантування прав та свобод військовослужбовців перевагу необхідно було б надати міжнародно-правовим актам, які безпосередньо гарантують права та свободи військовослужбовців.

На закінчення зауважу, що наукові положення, висновки та рекомендації, що містяться у дисертації, знайшли своє достатньо повне висвітлення в опублікованих працях (19 публікацій). Автореферат дисертації Шамрая Б.М.

розкриває зміст роботи, її основні теоретичні і практичні положення, містить практичні рекомендації та пропозиції.

Все вище викладене дозволяє зробити висновок, що дисертаційне дослідження Шамрая Б.М. «Гарантії прав та свобод військовослужбовців в Україні (конституційно-правовий аспект)» відзначається аналітичністю, системністю й високим методологічним рівнем. За актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю одержаних результатів, а також за кількістю й обсягом публікацій, повнотою опублікованих дисертантом матеріалів, за оформленням робота відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій згідно з «Порядком присудження наукових ступенів», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а автор дисертації – Шамрай Богдан Миколайович, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 - конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України, Заслужений юрист України,
директор навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» А.М.Колодій

Колодія А.М. засвідчую.